

Lezing 3

Maar ik vertrouw op U, o HEERE!

Gods trouw in de psalmen

De derde lezing van het jaarthema zal gaan over ‘Gods trouw in de psalmen’. De titel komt uit Psalm 31 vers 15: “Maar ik vertrouw op U, o HEERE!”

Dit is de eerste lezing in een drieluik dat over Gods trouw. Juist in de psalmen gaat het vaak over de trouw van God. De psalmisten beroepen zich op de trouw van God. Die trouw wordt bijvoorbeeld gezien in de schepping en in de geschiedenis. De trouw van God geeft de dichters houvast; zo wordt hun vertrouwen versterkt. In deze lezing willen we ook nadenken over de toepassing op ons eigen leven.

Voor deze lezing hebben we dr. C.P. de Boer VDM uitgenodigd, hij zal op 12 november 2020 *Deo Volente* zijn lezing voor ons uitspreken.

Aan de *lector* zijn de volgende vragen gesteld:

1. Hoe wordt in de psalmen gesproken over Gods trouw?
2. Op welke manier geeft deze trouw houvast in de twijfels van de psalmdichters?
3. Wat kunnen wij leren van de plek die Gods trouw inneemt in het geloofsleven van de psalmisten?

In het voorbereidingsartikel bespreekt Huib de indeling van het psalmenboek. Ook gaat hij in op de verschillende genres die de psalmen hebben.

De rijkdom van het psalmboek

De verdeling en genres van de psalmen

Het psalmboek kent een grote rijkdom aan verschillende soorten psalmen. Er zijn psalmen waarin de lofzang aan God bezongen wordt. Er zijn ook psalmen waarin de psalmist zijn klacht uit aan God. Andere psalmen zijn wat meer leerstellig en staan vol met wijsbeden. Ook zijn er psalmen die heenwijzen naar Christus' komst. In dit voorbereidingsartikel hoop ik iets van deze grote rijkdom aan variatie in de psalmen naar voren te laten komen.

Tekst: Huib van Doleweerd

Verdeling van de psalmen

Hoewel de psalmen los van elkaar zijn geschreven en dus goed los van elkaar gelezen kunnen worden, is er wel een zekere indeling te maken in het psalmboek. Van oudsher zijn er vijf delen herkend in het psalmboek:

1. Psalm 1-41
2. Psalm 42-72
3. Psalm 73-89
4. Psalm 90-106
5. Psalm 107-150

Bij het eerste deel vormen Psalm 1 en 2 de inleiding op het hele psalmboek. Hierin komen in Psalm 1 de verschillen tussen de rechtvaardigen en de goddelozen naar voren en geeft Psalm 2 zicht op de gezalfde Koning, de Messias. Vanuit dit perspectief kan het gehele psalmboek gelezen worden. Na deze inleiding staat in de volgende psalmen het leven van David centraal. Deze psalmen laten zien Wie de HEERE voor hem was tijdens de hoogte-en dieptepunten van zijn leven. De psalmen laten daarmee ook zien Wie de Heere nu nog voor de gelovige wil zijn.

In het tweede deel komt de Naam 'God' vaker voor dan de Naam 'HEERE'. Het deel begint met acht psalmen van Korach, gevolgd door een psalm van Asaf. Hierna is met name David aan het woord. Psalm 51 is opvallend vanwege de schuldbelijdenis van David, na de

zonde met Bathseba. De psalmen die daarna volgen, gaan bijna allemaal over het leven van David. Psalm 72 is de psalm waar David zijn koningschap overgeeft aan Salomo. Het deel eindigt met: "De gebeden van David, den zoon van Isaï hebben een einde." (Ps. 72:20).

In het derde deel staan vooral psalmen die de naam van Asaf dragen. Asaf was een bekende koorleider van David. Hij was ook dichter van psalmen en na David wel de meest bekende (2 Kron. 29:30, Neh. 12:46). De psalmen die de naam van Asaf dragen zijn echter niet allemaal door Asaf zelf geschreven, omdat de inhoud van sommige van de psalmen (75,76 en 78) betrekking hebben op gebeurtenissen die lange tijd na de dood van Asaf zijn voorgevallen. Meest waarschijnlijk is het dan ook dat deze psalmen door de nakomelingen van Asaf zijn gemaakt. In de kanttekeningen wordt dit vergeleken met het feit dat Jakob en Israël ook vaak worden gebruikt als het om Israëlieten of de nakomelingen van Jakob gaat. De psalmen uit het derde deel staan in het teken van de tempel en de verwoesting ervan. Er is sprake van verdriet (Ps. 74), van troost (Ps. 77 en 78), en van gebed om wraak (Ps. 79). Het deel eindigt met twee diepgaande klachten (Ps. 88 en 89).

Het vierde deel begint met een psalm van Mozes. Deze psalm geeft antwoord op de voorgaande psalm. Het centrale thema in dit deel is: de HEERE regeert. Mozes wordt in dit deel zeven keer genoemd, terwijl in de rest van de psalmen zijn naam slechts één keer voorkomt. De reden dat Mozes hier genoemd wordt heeft volgens professor Paul te maken met het feit dat Mozes in het verleden als verbondsbemiddelaar optrad bij een crisis die dreigde tot beëindiging van het verbond (Ex. 32). Het is volgens hem toepasselijk dat zijn wijsheid genoemd wordt als antwoord op de dramatische situatie van Psalm 88 en 89, als alle hoop verloren lijkt.

In het laatste deel staat de verlossing van de HEERE centraal. Het deel begint met een danklied van de verlostten. Verder bevat het twee reeksen van psalmen: het *Hallel* (Ps. 113-118) en de liederen *Hammaäloth* (Ps. 120-134). Daartussen staat Psalm 119 als een loflied op de wet van God. De Hallelpsalmen zijn de psalmen die een speciale functie hebben in de Joodse eredienst. Ze worden in de synagoge op verschillende feestdagen gezongen. Ook de Heere Jezus heeft deze psalmen gezongen, vlak voor zijn gevangenneming (Matth. 26:30, Mark. 14:26). De liederen Hammaäloth zijn psalmen die gezongen werden tijdens het opgaan naar Jeruzalem.

Alle vijf de delen eindigen met een zogeheten doxologie, een lofprijzing. De eerste drie delen eindigen met ‘amen, ja amen’. En de laatste twee met ‘Hallelujah’.

Soorten psalmen

Naast de indeling die hierboven is geschetst, is er ook een onderscheid te maken tussen bepaalde genres in de psalmen van het psalmboek. Zo zijn er klaagpsalmen, boetpsalmen, koningspsalmen, lofpsalmen en wijsheidpsalmen. Veel psalmen hebben kenmerken van meerdere genres.

Klaagpsalmen

Ruim een derde van alle psalmen zijn klaagpsalmen. Dit zijn psalmen waarin de psalmist klaagt over zijn toestand. Heel vaak spelen vijanden een rol. Maar ook komt het voor dat er geklaagd wordt over het handelen van God of beter gezegd het ontbreken daarvan. Matthew Henry zegt bij zijn uitleg over Psalm 22 vers 3 dat deze geestelijke verlatenheid voor de heiligen de zwaarste beproeving is. Hij noemt deze klacht een goed teken van geestelijk leven en een bewijs dat de geestelijke zintuigen geoefend zijn. Zou de psalmist uitroepen: “Mijn God, waarom ben ik krank?”, dan zou dat een reden zijn om ontevredenheid of wereldgelijkvormigheid te vermoeden. Maar de uitroep: “Waarom hebt Gij mij verlaten?”, is de taal van het hart, dat zijn geluk slechts vindt in Gods gunst.

Bij de klaagpsalmen die over de klacht gaan die de vijanden de psalmist aandoen, lezen we meermaals de gebeden om vernietiging van de vijanden. Zelfs het nageslacht van de vijanden moet volgens de psalmist vernietigd worden (Ps. 21:11 en 109:9). Voor ons kunnen deze gewelddadige verzen afschuw opwekken. De *Bijbel met uitleg* geeft bij de uitleg over deze wraak in de psalmen drie aandachtspunten waar rekening mee gehouden dient te worden bij het interpreteren van deze teksten. Ten eerste dat de wraak altijd te maken heeft met de eer van God. De vijanden die zich tegen Gods volk keren, keren zich tegen God. In geen enkele psalm is de wraak gericht op eigen belang. Ten tweede neemt de psalmist niet zelf wraak, maar bidt of God het kwaad wil vergelden. Ten derde kunnen wij ons moeilijk voorstellen hoe het is om onder vreselijke onrecht en verdrukking gebukt te gaan.

Ondanks dat de psalmist diepe klachten uit, lezen we in alle psalmen dat hij vol vertrouwen is dat God uithelpt. Met uitzondering van Psalm 88 eindigen alle klaagpsalmen in de lof op de HEERE. De klaagpsalmen leren ons met al onze klachten naar God toe te gaan en van Hem onze hulp te verwachten.

Boetpsalmen

Er zijn zeven psalmen die bekend staan als boetpsalmen. Dit zijn Psalm 6, 32, 38, 51, 102, 130 en 143. Dit zijn psalmen waarin de dichter zijn zonde belijdt en smeekt om vergeving. Dit smeken komt voort uit wat Calvijn noemt de hoofdinhoud van de wijsheid namelijk: de kennis van God en kennis van onszelf. De mens, voor Gods aangezicht: “Tegen U, U alleen, heb ik gezondigd, en gedaan wat kwaad is in Uw ogen.” (Ps. 51:6). John Bunyan schrijft in zijn uitleg over Psalm 51 vers 19 dat het schuldbesef veel gedachten bij David losmaakt. Het ene ogenblik roept hij dat hij gewassen en geheiligd wil worden (Ps. 51:4) en dan weer is hij bang dat God zijn Heilige Geest van hem zal aftrekken (Ps. 51:13), maar hij kalmeert zijn gemoed als hij bij vers 19 komt. Daar heeft hij het besef dat de

offerande Gods een verbroken hart is en ontdekt hij in zijn hart deze verbroken geest, waarvan God geen afkeer heeft.

Koningspsalmen

In de koningspsalmen gaat het over de koning van Juda. In deze psalmen zien we onder andere hoe de psalmist de HEERE dankt voor de overwinning op zijn vijanden en spreekt hij zijn vertrouwen op God uit. Deze psalmen spreken niet alleen van een koning die zijn psalmen en gebeden opheft tot zijn God, maar spreken bovenal van de Messias die uit Davids geslacht geboren zou worden. Een voorbeeld hiervan is Psalm 72. Hier lezen we een gebed van David voor zijn zoon Salomo. Hij bidt of God hem een goede koning wil maken. In deze psalm wordt beschreven hoe het werk van een goede koning gestalte krijgt. Hier wordt Christus' Koninkrijk voorzegt en is koning Salomo daar een type van. Matthew Henry schrijft dan ook in zijn commentaar bij de inleiding op deze psalm dat wij bij het zingen van deze psalm oog moeten hebben op Christus, Hem lovend als Koning en ons verblijdend in ons geluk als Zijn onderdanen.

Wijsheidspsalmen

De wijsheidspsalmen vertonen overeenkomsten met andere wijsheidsliteratuur, zoals Job, Spreuken en Prediker. Ze zijn bedoeld om wijze levenslessen door te geven. Deze wijze lessen worden vaak verbonden met een welgelukzalig leven. Het leven van de rechtvaardigen staat hiertegenover dat van de goddelozen (Ps. 1). De wijsheidspsalmen leren onder andere dat de mens in alles afhankelijk is van God (Ps. 128). Ze waarschuwen tegen het schijnbare geluk van

de goddeloze (Ps. 37) en tegen het gevaar van aardse rijkdom (Ps. 49).

Lofpsalmen

In de lofpsalmen wordt de HEERE geloofd en geprezen. Kenmerkend voor deze psalmen zijn de uitdrukkingen: 'Looft den HEERE' en 'Hallelujah'. Het is een aansporing aan de gelovigen (Ps. 33:1), aan heel de schepping (Ps. 117:1 en Ps. 150:6) en zelfs aan de engelen (Ps. 103:20-21) om God te loven en te prijzen. God moet geloofd worden om Zijn goedheid. Zo wordt Hij geloofd voor wat Hij heeft gedaan als Schepper en als Verlosser van Zijn volk. Ook wordt Zijn koningschap en almachtige heerschappij bezongen.

Dominee Clements sprak een paar jaar geleden op DC over de dankbaarheid die in de psalmen terug te vinden is. Hij sprak over de dankbaarheid als doel en uitwerking van de vergeving van de zonde (Clements, 2004). Hij zei daarover dat deze vreugde veel in de psalmen te vinden is. Hij gaf als voorbeeld Psalm 130 vers 4: "Maar bij U is vergeving opdat Gij gevreesd wordt." De berijming verwoordt dat als een kinderlijke vreze: "Maar nee, daar is vergeving altijd bij u geweest; Dies wordt Gij, HEER, met beving, Recht kinderlijk gevreesd." (vers 2, berijmd). Salomo noemt in Spreuken 1 vers 7 de kinderlijke vreze des HEEREN het beginsel der wetenschap. De vraag waarmee dominee Clements zijn lezing afsluit is ook nu nog een relevante vraag en daarom wil ik hiermee ook mijn voorbereidingsartikel afsluiten. Hij stelde ons, die ons zo veel met wetenschap bezighouden, de dringende vraag, naar aanleiding van Psalm 25: "Wie heeft lust de Heere te vrezen? Want Hij is het allerhoogst en eeuwig goed!"

Literatuur

- Bunyan, J. (n.b.). *De welaangename offerande*. Geraadpleegd op 4 augustus 2019, De woeste weg: <<http://www.dewoesteweg.nl/wp-content/uploads/2010/01/de-heerlijkheid-van-een-gebroken-hart-bunyan.pdf>>.
- Calvijn, J. (2011). *Institutie*. Houten: Den Hertog.
- Clements, G. (2004). *Beproof mij*. Lezing DC.
- Henry, M. (2010). *Verklaring van het oude testament: Psalmen - Hooglied*. Kampen: De Groot Goudriaan.
- Paul, M.J., van den Brink, J., & Bette, J. (2010). *Bijbelcommentaar Psalmen 1. Studiebijbel Oude Testament, deel 7*. Veenendaal: Centrum voor Bijbelonderzoek.